

3 Ιουλίου, 1991

[ΧΑΤΖΗΤΣΑΓΓΑΡΗΣ, Δ/σπής]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ,

ΜΑΓΔΑ ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗ,

Αιτήτριες,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΣΩ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Υπόθεση Αρ. 232/89).

Αναγκαστική Απαλλοτρίωση — Επίτευξη σκοπού απαλλοτρίωσης — Άρθρο 23.5 του Συντάγματος — Επιστροφή απαλλοτριωθέντων κτημάτων μετά από παρέλευση τριών ετών από την απαλλοτρίωση αν καταστεί ανέφικτος ο σκοπός της απαλλοτρίωσης — Απαλλοτρίωση ακίνητης ιδιοκτησίας με σκοπό την προστασία των αρχαιοτήτων — Παρέλευση δέκα ετών χωρίς να γίνουν οποιεσδήποτε ανασκαφές δεν σημαίνει ότι ο σκοπός της απαλλοτρίωσης κατέστη ανέφικτος.

5

Οι αιτήτριες των οποίων τα τεμάχια γης απαλλοτριώθηκαν για σκοπούς προστασίας των αρχαιοτήτων προσέβαλαν με την προσφυγή τους αυτή την απόφαση των καθ' ων η αίτηση με την οποία απέρριψε αίτημά τους για επιστροφή των τεμαχίων επί τη καταβολή από αυτές του τιμήματος που έλαβαν ως αποζημίωση, για το λόγο ότι ο σκοπός για τον οποίο απαλλοτριώθηκαν τα τεμάχια κατέστη ανέφικτος.

10

Με επίκληση του άρθρου 23.5 του Συντάγματος οι αιτήτριες υπέβαλαν το αίτημά τους για επιστροφή της απαλλοτριωθείσας γης επειδή για δέκα χρόνια δεν αναλήφθηκε οποιαδήποτε εργασία με αποτέλεσμα ο σκοπός για τον οποίο έγινε η απαλλοτρίωση να μην επιτευχθεί.

15

Το Ανώτατο Δικαστήριο, απορρίπτοντας την προσφυγή, αποφάσισε ότι:

20

(1) Δεν υπάρχει τίποτα που να θέτει υπό αμφισβήτηση την επίδικη απόφαση ότι η απαλλοτρίωση παραμένει αναγκαία για την προστασία των αρχαιοτήτων στα επίδικα τεμάχια τα οποία περιλήφθηκαν στον κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ.

25

5 (2) Ο όρος "εφικτός" που απαντάται στην παράγραφο 5 του άρθρου 23 του Συντάγματος δεν ενέχει την έννοια του "πραγματοποιηθείς" αλλά "δυνάμενος να πραγματοποιηθεί ή επιτευχθεί".
 10 Επομένως η υλοποίηση των σκοπών της απαλλοτριώσης μέσα στην τριετή περίοδο δεν καταδεικνύει αφεαυτής ότι ο σκοπός για τον οποίο έγινε η απαλλοτρίωση είναι ανέφικτος (*Jason Kaniklides ν. Republic*). Στην υπό κρίση υπόθεση δεν μπορεί να λεχθεί ότι ο σκοπός κατέστη ανέφικτος. Στα τεμάχια υπάρχουν αρχαιότητες των οποίων η προστασία είναι αναγκαία για τη διενέργεια μελλοντικών ανασκαφών. Ο σκοπός της απαλλοτριώσης παραμένει εφικτός.

Προσφυγή απορρίπτεται χωρίς έξοδα.

Αναφερόμενη υπόθεση:

15 *Τσαγγαρίδης και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (Προσφυγή Αρ. 513/88, ημερ. 17/10/90)*

Προσφυγή.

20 Προσφυγή για δήλωση του Δικαστηρίου ότι η απόφαση των καθ' ων η αίτηση με την οποία απέρριψαν το αίτημα των αιτητριών όπως τα κτήματά των που απαλλοτριώθηκαν επιστραφούν στις αιτήτριες λόγω του ότι ο σκοπός για τον οποίο έγινε η απαλλοτρίωση δεν επραγματοποιήθη εντός τριών ετών είναι άκυρη και/ή παράνομη και/ή εστερημένη έννομου αποτελέσματος.

Ε. Ευσταθίου, για τις αιτήτριες.

25 *Γλ. Χατζηπέτρου, Ανώτερος, Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για τους καθ' ων η αίτηση.*

Cur. adv. vult.

30 **ΧΑΤΖΗΤΣΑΓΓΑΡΗΣ, Δ.** ανάγνωσε την ακόλουθη απόφαση. Με την παρούσα προσφυγή οι αιτήτριες ζητούν τις ακόλουθες θεραπείες:

35 "Α. Διά δήλωση του Σεβαστού Δικαστηρίου ότι η απόφαση των καθ' ων η αίτηση που κοινοποιήθηκε στον δικηγόρο των αιτητών με επιστολή ημερ. 18.1.1989 (Τεκμ. 1) με την οποίαν αυτοί απέρριψαν αίτημα των αιτητριών όπως τα εις τον Πίνακα "Α" αναφερόμενα

κτήματα επιστραφούν στις αιτήτριες σε ποσοστό και/ή μέτρο που αυτές ήταν ιδιοκτήτριες τούτων, είναι άκυρη και/ή παράνομη και/ή εστερημένη έννομου αποτελέσματος.

Β. Διά δήλωση του Σεβαστού Δικαστηρίου ότι οι αιτήτριες δικαιούνται την μεταβίβαση των εν θέματι κτημάτων σε ποσοστό που είναι ιδιοκτήτριες τούτων λόγω του γεγονότος ότι ο σκοπός για τον οποίο έγινε η απαλλοτριώση δεν επραγματοποιήθη εντός τριών ετών από της ημερομηνίας της απαλλοτριώσεως καθότι ο σκοπός δεν επετεύχθη και/ή εγκατελήφθη υπό των καθ' ων η αίτησις, επί καταβολή της τιμής διά την οποία απαλλοτριώθη η αναφερόμενη περιουσία." 5 10

Οι αιτήτριες ήταν ιδιοκτήτριες των τεμαχίων 117/1, 100/1, 94/1/1/, 94/1/2, 93/1/2, 93/2/1/2/, 27/3, 27/5/1/, 92/2/1, 92/1, 99 και 1 στην Κάτω Πάφο. Με διαδοχικά διατάγματα απαλλοτριώσεως που δημοσιεύτηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας 739/20.10.1972, 599/16.8.1975, 570/16.7.1976, 571/16.7.1976, 112/10.2.78 και 428/4.5.1979 η αρμόδια αρχή απαλλοτριώση τα πιο πάνω τεμάχια. Σκοπός της απαλλοτριώσεως του τεμαχίου 117/1 ήτο η διενέργεια αρχαιολογικών ανασκαφών και η συντήρηση τεμαχίων στην Κάτω Πάφο. Σκοπός των υπόλοιπων απαλλοτριώσεων ήτο η διενέργεια αρχαιολογικών ανασκαφών για τη συντήρηση των αρχαιοτήτων, η προστασία της στρωματογραφίας του αρχαιολογικού χώρου της Νέας Πάφου και η διατήρηση των αρχαιοτήτων. Η απαλλοτριώση ολοκληρώθηκε με την καταβολή αποζημίωσης στις αιτήτριες και τη μεταβίβαση των τεμαχίων στην απαλλοτριούσα αρχή. 15 20 25 30

Οι αιτήτριες, με επιστολή του δικηγόρου τους ημερομηνίας 1.12.88 προς τον Υπουργό Συγκοινωνιών και Έργων ζήτησαν την επιστροφή των απαλλοτριωθέντων κτημάτων. Ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου με επιστολή του ημερομηνίας 18.1.1989 απέρριψε το αίτημα των αιτητριών, με την ακόλουθη αιτιολογία: 35

5 "Μετά από εξέταση των περιπτώσεων που αναφέρο-
νται στην επιστολή σας, σε συνεργασία με το Τμήμα
Αρχαιοτήτων, διαπιστώθηκε πως η πρώην ακίνητη ιδιο-
κτησία των πελατών σας, που απαλλοτριώθηκε για
10 σκοπούς δημοσίου συμφέροντος και συγκεκριμένα "για
τη διενέργεια αρχαιολογικών ανασκαφών, την προστα-
σία της στρωματογραφίας του αρχαιολογικού χώρου
της Νέας Πάφου, για τη διατήρηση των αρχαιοτήτων
που βρίσκονται μέσα σ' αυτό," εξακολουθεί να είναι
15 αναγκαία για τους σκοπούς που απαλλοτριώθηκε και
δεν μπορεί να επιστραφεί."

Οι αιτήτριες προσβάλλουν αυτή την άρνηση των
αρχών να επιστρέψουν τα απαλλοτριωθέντα κτήματα. Ο
ισχυρισμός τους εδράζεται στο ότι η επίδικη απόφαση
15 αντιβαίνει στο Άρθρο 23.5 του Συντάγματος και στο
Άρθρο 15(1) του Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως
Νόμου του 1962 (Ν. 15/62) που επιβάλλουν την επιστροφή
κτήματος που απαλλοτριώθηκε στην περίπτωση που ο
σκοπός της απαλλοτρίωσης δεν πραγματοποιείται μέσα σε
20 τρία χρόνια. Τα επίδικα τεμάχια παραμένουν στην ίδια
κατάσταση όπως και κατά το χρόνο της απαλλοτρίωσης
για περίοδο πέραν των δέκα ετών χωρίς να έχει αναλη-
φθεί οποιαδήποτε εργασία και ως εκ τούτου ο σκοπός για
25 τον οποίο διενεργήθηκε η απαλλοτρίωση δεν έχει επιτευ-
χθεί. Προς υποστήριξη των ισχυρισμών αυτών κατατέθηκε
στο Δικαστήριο ένορκη δήλωση της αιτήτριας Μάγδας
Πασχαλίδη με την οποία βεβαιώνει ότι δεν άρχισαν οποια-
δήποτε έργα και ότι αντίθετα τα τεμάχια χρησιμοποιού-
νται κατά καιρούς για τη φιλοξενία λούνα παρκ, και
30 άλλων υποστατικών, μεγάλο δε μέρος των τεμαχίων χρη-
σιμοποιείται σαν χώρος στάθμευσης οχημάτων.

Θέση των καθ' ων η αίτηση είναι ότι η προσβαλλόμενη
απόφαση είναι καθόλα ορθή και νόμιμη, με κύριο επιχεί-
ρημα ότι ο σκοπός για τον οποίο διενεργήθηκε η απαλλο-
35 τριώση με κανένα τρόπο δεν έχει εγκαταληφθεί αλλά έχει
επιτευχθεί, εφόσον κύριος στόχος ήτο η διατήρηση των
αρχαιοτήτων.

Ένορκη δήλωση κατατέθηκε στο Δικαστήριο και εκ μέρους του κ. Μιχαήλ Λουλλουπή, Εφόρου Αρχαιολογικών Μουσείων και Επισκοπήσεως στο Τμήμα Αρχαιοτήτων ο οποίος υποστήριξε ότι με την απαλλοτρίωση προστατεύθηκαν άθικτες οι αρχαιότητες μέχρι την μέρα που θα διενεργηθούν οι ανασκαφές. Παραδέχθηκε όμως ότι δεν άρχισαν οποιεσδήποτε εργασίες. Οποιαδήποτε χρησιμοποίηση δε του χώρου από διάφορους πλανώδιους ή για οποιοδήποτε άλλο σκοπό γίνεται χωρίς την άδεια του Τμήματος Αρχαιοτήτων, το οποίο απαγορεύει χρήση των τεμαχίων για τέτοιους σκοπούς. 5 10

Μελέτησα με προσοχή όλα τα στοιχεία και γεγονότα και κατέληξα στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει τίποτε που να θέτει υπό αμφισβήτηση την απόφαση των καθ' ων η αίτηση ότι η απαλλοτρίωση παραμένει αναγκαία για την προστασία των αρχαιοτήτων. Τα επίδικα τεμάχια όπως και άλλα της περιοχής περιλήφθηκαν στον κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ και ως εκ τούτου το Τμήμα Αρχαιοτήτων ανέλαβε την υποχρέωση να τα χρησιμοποιήσει μόνο για αρχαιολογικούς σκοπούς. Η οποιαδήποτε άλλη χρήση των τεμαχίων θα μπορούσε να οδηγήσει στη διαγραφή της περιοχής από τον κατάλογο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς με τις ανάλογες συνέπειες. Η συμπερίληψη στον κατάλογο αυτό τεκμηριώνει την αρχαιολογική σημασία του χώρου. 15 20 25

Το Άρθρο 23.5 του Συντάγματος προβλέπει τα ακόλουθα:

"5. Οιαδήποτε ακίνητος ιδιοκτησία, ή δικαίωμα ή συμφέρον επί τοιαύτης ιδιοκτησίας απαλλοτριωθείσα αναγκαστικώς θα χρησιμοποιηθή αποκλειστικώς προς τον δι' όν απηλλοτριώθη σκοπόν. Εάν εντός τριών ετών από της απαλλοτριώσεως δεν καταστή εφικτός ο τοιούτος σκοπός, η απαλλοτριώσασα αρχή, ευθύς μετά την εκπνοήν της ρηθείσης προθεσμίας των τριών ετών υποχρεούται να προσφέρει την ιδιοκτησίαν επί καταβολή της τιμής κτήσεως εις το πρόσωπον παρ' ου απηλλοτριώσεν αυτήν. Το πρόσωπον τούτο δικαιούται εντός τριών μηνών από της λήψεως της προσφοράς να γνω- 30 35

5 στοποίηση την αποδοχήν ή μη ταύτης. Εφ' όσον δε γνωστοποίηση ότι αποδέχεται την προσφοράν, η ιδιοκτησία επιστρέφεται ευθύς άμα αποδοθή παρά του προσώπου το τίμημα εντός περαιτέρω προθεσμίας τριών μηνών από της τοιαύτης αποδοχής."

Ο Δικαστής κ. Πικής στην απόφασή του *Τσαγγαρίδη και Άλλων ν. Δημοκρατίας* (Υπόθεση Αρ. 513/88, η απόφαση δόθηκε 17.10.90).

10 "Η παρέλευση της τριετούς περιόδου που προβλέπεται από το άρθρο 23.5 του Συντάγματος και ρυθμίζεται από το άρθρο 15 του Ν. 15/62 δε συνεπάγεται την έκπτωση των σκοπών της απαλλοτριώσης οποτεδήποτε αυτοί δεν πραγματοποιούνται μέσα στην περίοδο των 3 χρόνων.

15 Στην *Jason Kaniklides v. Republic* αποφασίστηκε ότι ο όρος "εφικτός" που απαντάται στην παράγραφο 5 του άρθρου 23 δεν ενέχει την έννοια του πραγματοποιηθείς αλλά δυνάμενος να πραγματοποιηθεί ή επιτευχθεί. Επομένως η μη υλοποίηση των σκοπών της απαλλοτριώσης μέσα στην τριετή περίοδο που προβλέπεται
20 δεν καταδεικνύει αφεαυτής ότι ο σκοπός για τον οποίο έγινε η απαλλοτριώση είναι ανέφικτος."

25 Στην υπό εκδίκαση υπόθεση δεν μπορεί να λεχθεί ότι ο σκοπός κατέστη ανέφικτος. Στα τεμάχια υπάρχουν σημαντικές αρχαιότητες επομένως η προστασία τους είναι αναγκαία για τη διενέργεια μελλοντικών ανασκαφών. Ο σκοπός της απαλλοτριώσης παραμένει εφικτός. Αναφορικά με τους ισχυρισμούς ότι τα τεμάχια χρησιμοποιούνται από διάφορους πλανώδιους και για άλλους σκοπούς επισημαίνω ότι εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές να προβούν
30 στα αυστηρότερα δυνατά μέτρα για αντιμετώπισή τους.

Η προσφυγή απορρίπτεται. Δεν εκδίδεται διαταγή για τα έξοδα.

Προσφυγή απορρίπτεται χωρίς έξοδα.